

ságot, de nem azonosságot mutattak. Nyilván más időből származnak mint a problematikus anyag. Jobb bizonyíték híján ugyan, ez az erős és tipikus hasonlóság is elegendő lett volna az identifikáláshoz, de döntő és kétségtelen bizonyítékot szolgáltatottak VERSEGHYnek az Akadémián őrzött úgynevezett brünni kéziratai, melyeket a MARTINOVICS-összeesküvésben való részesség miatt elítélve, brünni fogságában írt. (Régi és újabb magyar írók, 8° 31. sz.) E két kötet kézirat hajszálla egyezik a mienkkel. Ez az egyezés arra a kérdésre is választ ad, mi vihette rá a két kötet tulajdonosát arra, hogy könyveivel ilyen barbárnak tűnő módon bánják, kéziratpapirosként használva azokat. A fogoly nyilván nem volt bővében a papirosnak és kénytelen volt könyveit is fölládozni. E feltevés irodalmi megerősítése SÁGHY FERENC VERSEGHY-életrajzában olvasható, *Verseghy Ferenc maradványai és élete*, 1824. 152. l.: „könyveit különféle jegyzetekkel beírta“. (V. ö. CSÁSZÁR ELEMÉR: *Verseghy Ferenc élete és művei*, 1903. 162—3. ll.)

Mindkét kötet tehát kétségtelenül VERSEGHY FERENCnek fogságában írt kéziratait tartalmazza. Provenienciáját, sajnos, nem lehetett kideríteni. A „*Mi a' poézis?*“ 1900-ban tétetett át a kéziratárba a nyomtatvány-osztálytól; hogy oda miként került, ismeretlen, mint-hogy már az első növedéki napló fölfektetése előtt ott volt. Ugyanez a helyzet az „*Uránia*“ körül is. (Most áttétetett ez is a kéziratárba, 1937/42. naplósám alatt, jelzete 994. Oct. Hung.) CSÁSZÁR ELEMÉR szeriut (i. m. 171. l.) a fogságban használt könyveit nem tudta magával vinni.

Filológiai beszámoló a kéziratok tartalmáról nem a mi hivatásunk, csupán annyit, hogy az „*Uránia*“ verset és prózát, eredetit és fordítást, sőt kivonatokat is egyaránt tartalmaz. A versek vagy korábban már megjelent művek új variációi, vagy a fogságban keletkezettek eredeti kéziratai. Van kiadatlan is köztük, többek közt két sikamlós elbeszélő költemény, miért is a kötetet *remotaként* kezeljük. A „*Mi a' poézis?*“ anyagát már jeleztük. Mindkét kötet elsőrendű irodalomtörténeti forrásértékkel bír. Még csak annyit, hogy mindkét kötet végén idegen kézzel írt szövegek is találhatók, mintahogy az akadémiai brünni kéziratok ötödik kötetében is. JOÓ TIBOR.

Panaszok a könyvkiadók és az olvasók ellen a mult század elején. A Hazai és Külföldi Tudósítások 1820. január 12-i számában egy névtelen szerző, nyilván a szerkesztő KULTSÁR ISTVÁN, áttekintve az utolsó harminc év magyar könyvtermelését, súlyos panaszra fakad a magyar könyvkiadók és olvasók ellen. Kevesli a sajtólól ez idő alatt kikerült „díszes“ könyveket és kevesli a magyar olva-

sókat, akik nemcsak könyvet, de még újságot sem igen olvasnak. Bécs példájának követését ajánlja, hogy neveljük a magyar „nemzeti kultúrát“.

A magyar könyvkiadás történetére érdekes adalékokat tartalmazó cikket — némi rövidítéssel — alább közöljük:

Ha eddig hazafiúi örömmel közlöttük mind azokat, amik a nemzetnek dicsőségét, vagy nyelvünknek virágzását illetni látszattak: ma nem lehet keserű panaszunkat elfojtanunk, midőn a közelebbi múlt 30 esztendőök által tapasztalt állapotát a nemzeti literatúránknak által tekintjük. Ugyan is ki gondolhatta volna, hogy az a nemzet, mely 1790-ben olyan nagy tűzre gerjedt, ennyi idő alatt oly kevés előmenetelt tégyen nyelvének virágoztatásában? — Alig készültek egynéhány tudománybeli könyvek, a folyó ékesszólásban semmi remek munka nincsen, jó poétai költemények csak imitt-amott csillognak „rari nantes in gurgite vasto“, tudósok nem dolgoznak, a nemesek nem olvasnak, a gazdagok a nemzeti literatúrára semmit sem áldoznak... — A nemzeti literatúrának ilyen alacsony állapotban létét szégyenünkre főképpen mutatja az, hogy e mostani új esztendőig a vevők fogyatkozása miatt csak egy díszes kalendárium sem jött napfényre. Vannak ugyan győri, komáromi, budai, pesti, kassai, szegedi, debreceni kalendáriumaink: de ezek belső érdemeikre és külső tekinteteikre nézve mind olyanok, hogy a jobb nevelésű ember csak nevetség végett veheti kezébe. Egyedül a parasztság számára készültek. De vajjon egyedül a parasztság teszi-e a magyar nemzetet? Nemde nem illenék-e a köznép és főrendnek kezébe is a díszes magyar kalendárium, almanach? Nemde nem volna-e kötelesség az ilyeneket készíteni, nyomtatni és megvenni? Egyszer kezdeni kell, ha nemzeti díszünknek örülünk. Kezdeni kell csak azért is, mivel Bécs városában oly szép példa van előttünk, hol 15 esztendő óta, amidőn még semmi szépet nem mutathatott, számos új kalendárium, almanach és zsebkönyvek szaporodtak. Az eféle könyvecskék és az újságok terjeszthetnék legkönnyebben és a legkellemetesebben az olvasás szeretetét, és ez által nevelnék a nemzeti kultúrát. De most szomorúsággal kell tapasztalnunk, hogy a falusi nemesek nem csak más könyveket, vagy almanachokat nem keresnek: hanem újságokat sem olvasnak, meglegedvén unalmas óráikban azon hírekkel, melyeket a zsidóktól, vagy görög kereskedőktől hallhatnak. Lehet-e ennél nagyobb aluszékonyság, gondatlanság, elvadultság? Londonban még a napszámások is újságot olvasnak, s kívánják tudni, hogy önön országukban, s más nemzeteknél milyen állapotok vannak. Mikor ébredünk fel igazán? Mikor fogjuk a nemzeti csinosodást állhatatos és hathatós buzgósággal gyámolítani? (25—26. l.)

TR. Z.